

Utfordring 1.1

1. bidragsbaserte, behovsprøvde og universelle ordninger

Bidragsbaserte ordninger er en velfeldsforsikring som tar utgangspunkt i tidligere innbetalinger til folketrygden. Sykepengen, tilleggspensjon, arbeidsledighetstrygd og uføretrygd er bidragsbaserte ordninger. Hvis en bedrift til eksempel går konkurs eller avvikler driften vil de ansatte brått stå uten inntekt. De ansatte vil da ha krav på arbeidsledighetstrygd fra staten inntil de finner seg ny jobb som genererer inntekt.

Behovsprøvde ordninger tar utgangspunkt i inntekt eller formue. Behovsprøving er et prinsipp innenfor sosial- og velferdspolitikken. Prinsippet kan forklares med sosiale ytelser som gis på bakgrunn skjønnsmessig og individuell vurdering av den enkeltes økonomiske situasjon.

universelle ordninger er noe som «alle» har krav på. Eksempler på universelle ordninger: Alle studenter har krav på stipend og lån hos lånekassen når de studerer, på lik linje har alle foreldre/forsørgere krav på barnetrygd uavhengig av inntekt.

Andre universelle ordninger kan til eksempel være:

- Kontantstøtte
- Helseforsikring
- Blåreseptordningen

2. vertikal og horisontal omfordeling

vertikal omfordeling går ut på inntekt som omfordeles fra de rike til de fattige i samfunnet. Dette skjer ved at de som tjener mere enn vanlige folk skal bidra mer til samfunnet gjennom høyere skatter. Rettferdighet bør gjelde for de som blir ansett som likeverdige uavhengig av skattesystemet er på plass (Barr 2020, s.12).

Horisontal omfordeling tar ikke utgangspunkt i inntekt, men omfordelingen skjer fra friske til syke individer eller fra barnefamilier til eneforsørgende i samfunnet. Et eksempel på horisontal omfordeling: En dame blir gravid og får en baby, damen vet ikke hvem som er far til barnet og blir dermed stående alene som forsørger. Behovet

for ekstra støtte er nødvendig for å få hjulene til å gå rundt. Til vanlig ville en barnefamilie fått en gitt sum per barn, men for eneforsørgere er ikke denne summen nok da de er alene om omsorgen. Derfor er støtten i disse tilfellene justert opp per barn.

3. Sosial rettferdighet og maximin-prinsippet til John Rawls.

Maximin-prinsippet til John Rawls går ut på at man skal maksimere posisjonen til det svakeste individet. Han tok utgangspunkt i en slags form for naturtilstand hvor individene måtte fordele de godene seg imellom. Individene vet ikke om de selv er det svakeste individet. Derfor er det best for alle om man fører en godefordeling som styrker det svakeste individet mest. Det var slik Rawls mente at den sosiale rettferdigheten skulle foregå, og dette var den mest rettferdige måten å opptre (Barr, 2020, s. 25-27).

4. Ulemper ved å eliminere all ulikhet i samfunnet.

Eliminering av ulikhet, eller det å jevne ut fordelingen av ressurser og goder kan ta vekk en del insentiver i samfunnet. Ta overtidssjopping i helsesektoren under Corona pandemien som et eksempel. Denne perioden var i utgangspunktet en svært belastende tid for helsesektoren, da mange av de ansatte også var syk. Hvis det hadde vært lønnslikhet i samfunnet ville ikke overtid gitt noe ekstra utbetaling. Ville da de ansatte jobbet frivillig overtid hvis de fikk velge? Ville de gjort en god jobb hvis det var tvungen overtid? Svaret taler på mange måter for seg selv.

Ulemper ved å fjerne ulikhet er mange, man fjerner insentiver hos folk. I skolesammenheng vil de dårlige elevene falle utenfor, fordi de ikke mestrer læringen, mens de flinke elevene opplever å ikke bli utfordret. Kun en liten målgruppe ville da følt på utfordringer som er passelige.

Utfordring 1.2

1. *Paretoforbedring* beskriver en situasjon der minst en person får bedre velferd samtidig som ingen andre får verre velferd, dette skjer gjennom omfordeling av goder.

Bytteeffektivitet går ut på at forbruksutvalget maksimerer individets nytte, som innebærer at alle utfall for et fordelaktig bytte er utført. På en slik måte kan man ikke bytte på en mer effektiv måte. Når marginal betalingsvillighet er lik for alle konsumentene så er bytteeffektiviteten oppfylt.

Produksjonseffektivitet handler om å produsere mest mulig varer eller tjenester på minst mulig innsatsfaktorer. Innsatsfaktorer er ressurser som inngår i en produksjonsprosess, dette kan være arbeidskraft eller kapital som trengs for å produsere varer og tjenester. Hvis en kan øke produksjonen av en vare uten at det har en påvirkningseffekt på ressursene så er ikke produksjonen effektiv.

Sammensetningseffektivitet vil si å produsere det konsumentene etterspør. Prinsippet bygger på å produsere optimal mengde av det som etterspørres av konsumenten. Marginal betalingsvillighet må være lik marginalkostnad ved å produsere varen/tjenesten.

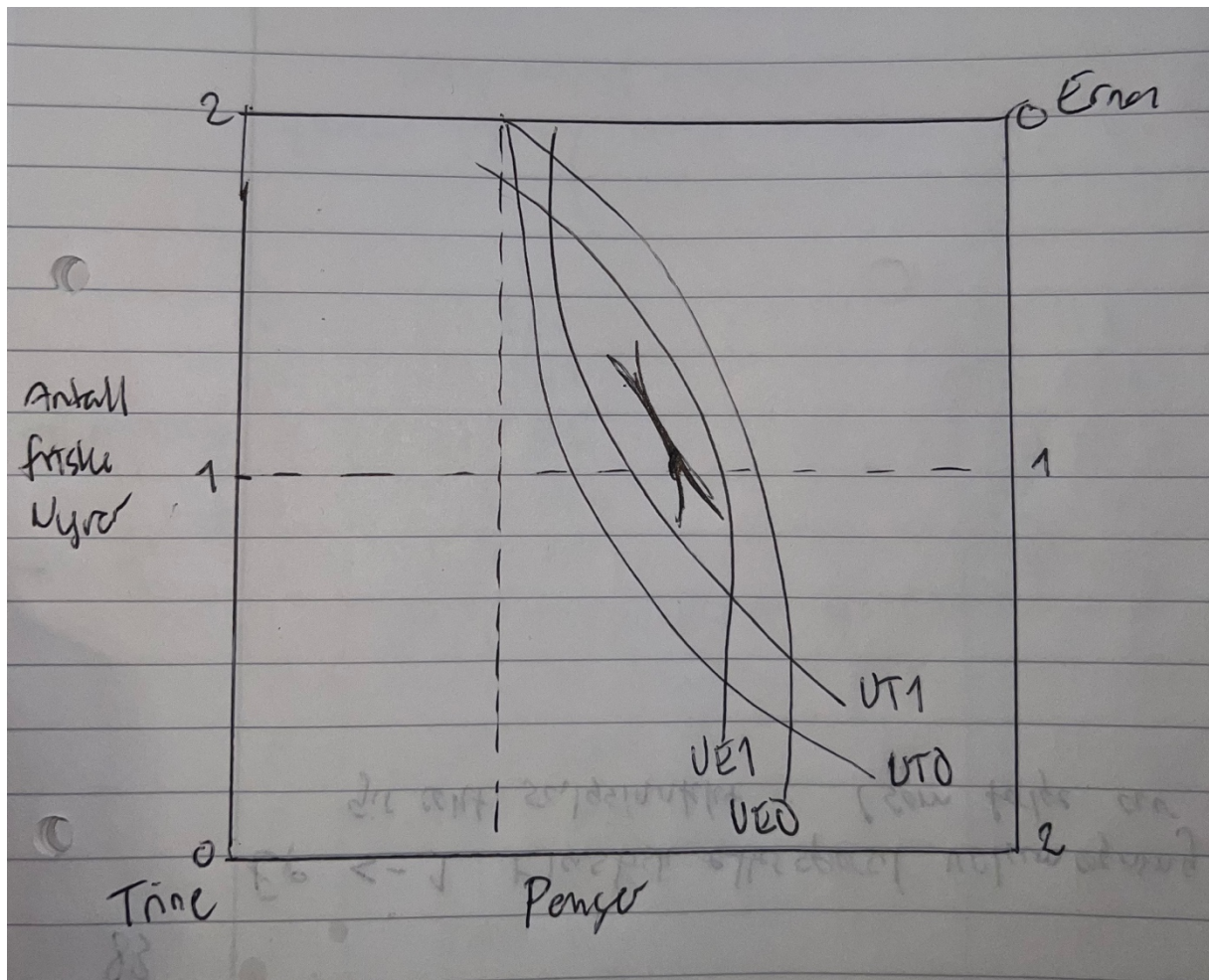
2. Velferdsteorem 1 og 2

Første velferdsteorem er der en frikonkurranseløsning er pareto-optimal. Teorien forteller at vi har nådd pareto-optimalitet i punktet der ressurser er allokert sånn at ingen får det bedre uten at noen får det verre.

Andre velferdsteorem omhandler fordeling. Omfordelingen av ressurser i samfunnet.

3. I figuren jeg har tegnet nedenfor kan man se en *Edgeworths bytteboks* som viser ressursfordelingen mellom Trine og Erna. Indifferenskurven til høyre representerer Trines nytte på 0 (U_{T0}) samt indifferenskurven til venstre med Ernas nytte på 0 (U_{E0}).

For at et bytteforhold skal kunne skje vil det være naturlig å tenke at begge burde få det bedre etter et bytte er gjennomført. Dette måles i nytte (U). I byttetilfellet her er det snakk om å bytte en frisk nyre mot en sum penger. For at Trine skal gi fra seg en frisk nyre er det forutsatt at hun er fornøyd med beløpet Erna tilbyr Trine. Samme er det motsatt vei, Erna vil også oppnå større nytte ved at hun får en frisk nyre, men ikke betaler en for høy pris. Det vil si at indifferenskurven (UT_0) må trekke seg mot høyre i (UT_1) bytteboksen for at Trine skal få høyere nytte. Ved å trekke andre vei, vil Trine få det dårligere. For Erna må indifferenskurven (UE_0) gjøre et venstreskift til UE_1 for å oppnå høyere nytte. Det mest optimale punktet der nytten er størst er der indifferenskurvene tangerer hverandre.

Etiske hensyn

Trine som velger å selge en nyre, har antakelig mye dårligere råd enn Erna. Men på en annen side kan det være slik at det er livsviktig for Erna å få transplantert en frisk nyre for å overleve. Dette kan skape et insentiv hos Trine til å ta en mye høyere pris for nyren enn hva

den normalt er verdt. Dette etiske synet kan også snus på ved at Erna vet at Trine har behov for penger. Dette er noen av grunnene til det er ulovlig med organhandel. Det utsetter ofte fattige og sårbare grupper mennesker som blir utnyttet eller villedet til å gi fra seg friske organer av økonomiske årsaker. Maktmisbruk er en annen grunn. Det er ikke etisk riktig at de rike kan kjøpe seg fram når de blir syke, mens de som er fattige havner bakerst i rekken fordi økonomien er dårlig.

Utfordring 1.3

1. a) Personen er ikke risikoavers, ettersom at han har prosjekt hvor det er 50/50 for om det går bra eller dårlig. Personen kan altså ikke velge et valg som er tryggere for prosjektets fremtid.

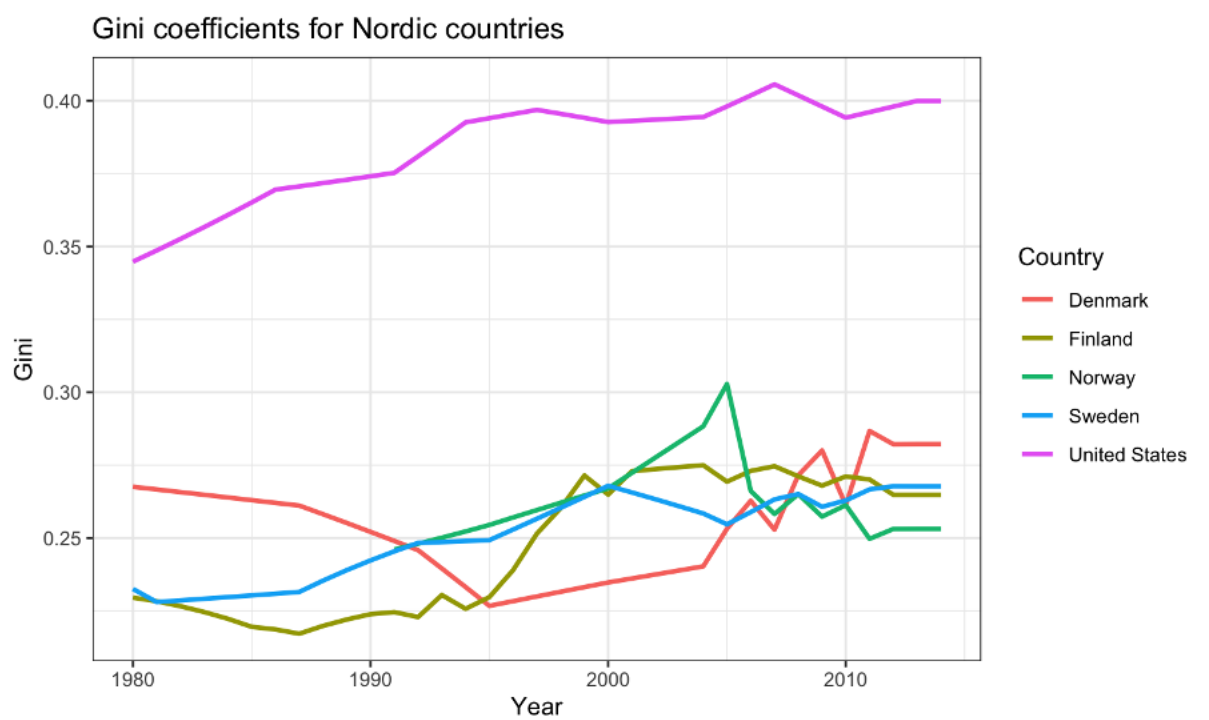
b) Forventet inntekt for dette prosjektet blir altså $U(y) = y^{0.5} \rightarrow$
 $U = 4000 * 0,5 + 12000 * 0,5 = 8000$ kroner. Forventede nytte kan skrives som
 $N = y_1, y_2 = \sqrt{y_1}, \sqrt{y_2} = \sqrt{4000}, \sqrt{12000} =$ (løser i kalkulator) ca. 6928 kroner.

c) Forsikringspremien blir differansen mellom det beste og det verste utfallet. Det beste er en lønnsomhet på 12000 kroner, og den verste er 4000 kroner. Differansen blir 8000 kroner som da blir forsikringspremien.
2. a) En separerende likevekt skjer når individer velger ulike signaler. Noe som vil si at det signalet individet velger forteller hvordan individet er. Individet blir determinisk etter å ha sett signalet, noe som betyr at likevekten kan ha flere punkter ut fra hva slags individ det er.
3. *Ugunstig utvalg* er en markedsituasjon hvor den ene part sitter på mer informasjon enn den andre. Ved salg av en bruktbil kjenner selger historikken til bilen og kan oppgi at den er i bedre stand enn den er i. Eksempel kan være en vifte som slutter å fungere av og til som en ikke oppgir.
4. *Adferdsrisiko* skjer når den ene parten i en avtale opptrer i strid med den andres parts interesse og til den andre parts kostnad. En mobilforsikring kan være et eksempel. Jeg behandler mobilen hensynsløst fordi den er forsikret og jeg kan kreve ny dersom den

går i stykker. Da kan de som selger forsikringen begrense antall skadesaker med eksempelvis egenandel ved skade, høyere egenandel ved gjentatt skade, høyere forsikringpremie osv.

Oppgave 5

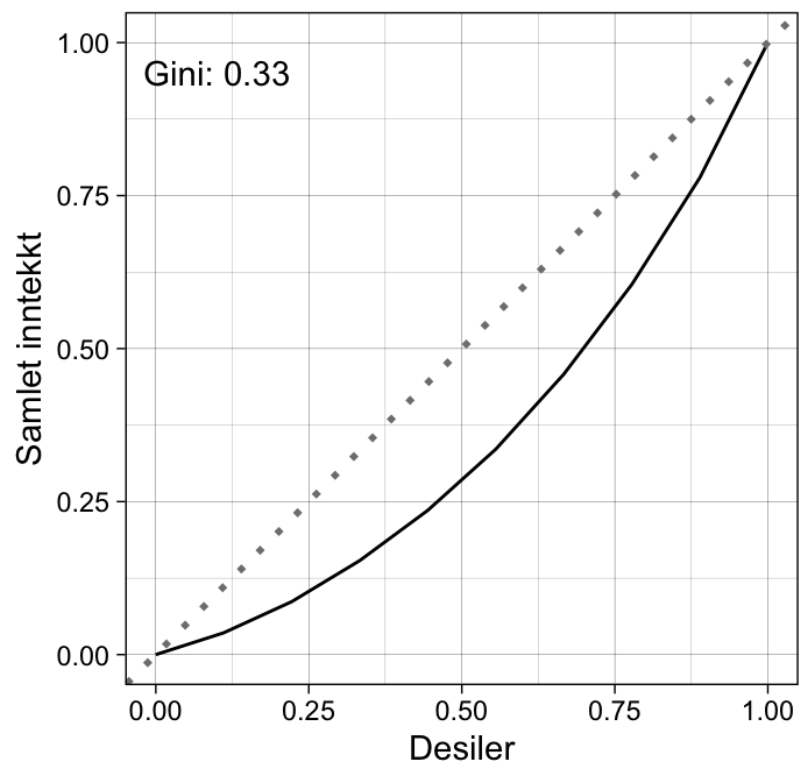
Ved hjelp av R-studio og koder hentet fra canvas så kjører jeg de kodene og får ut plottet:

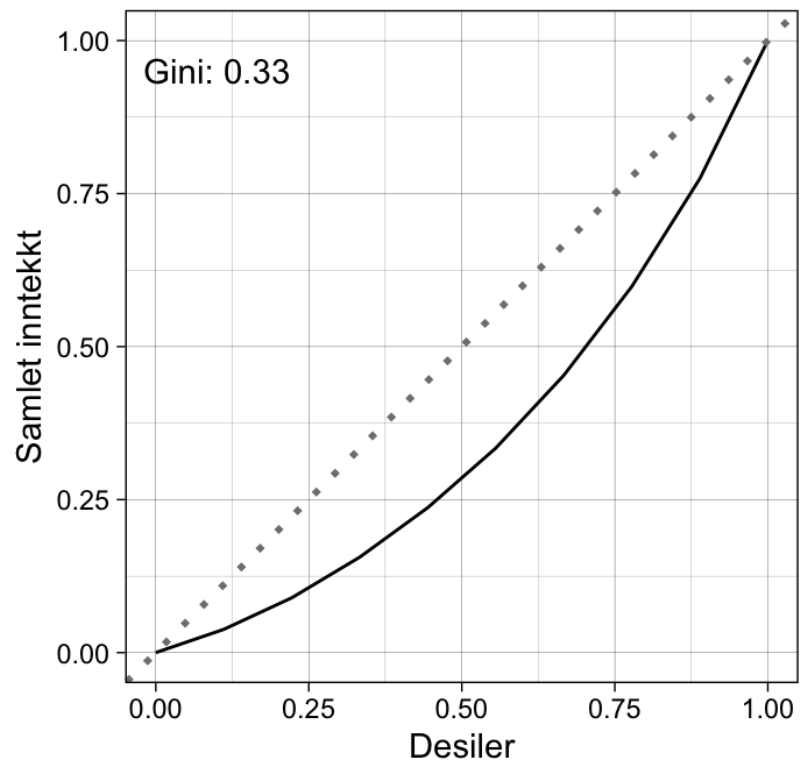
Denne grafen viser gini koeffisienten for Norden og USA.

6. Jeg plotter ut to grafer ved hjelp av R-studio. Disse viser samlet inntektsfordeling for Tromsø, en for 2005 og en for 2020.

Ulikhetskurve 2005

Ulikhetskurve 2020

Man kan se at kurven for 2020 har tatt et høyre skift sammenlignet med 2005. Dette vil si at det har blitt mindre inntektsforskjeller i Tromsø. Det som er viktig å legge merke til er skiftet hovedsakelig har foregått for de øvre desilene. Altså de som har tjent mest, det betyr at de lavlønnede desilene har hatt en mindre inntektsvekst sammenlignet med de øvre desilene.

Kildeliste

Barr, N, (2020). *The economics of the welfare state* (6th edition), UK, Oxford university Press

<https://snl.no/Pareto-optimalitet>

[https://folk.uib.no/secaa/Public/Undervisning/ECON220/Kap_08_fam_foed_kont ECON220_ESPS.pdf](https://folk.uib.no/secaa/Public/Undervisning/ECON220/Kap_08_fam_foed_kont_ECON220_ESPS.pdf)

https://www.uio.no/studier/emner/sv/oekonomi/ECON1220/h10/undervisningsmateriale/36_markedseffektivitet.pdf

https://www.uio.no/studier/emner/sv/oekonomi/ECON1220/h16/timeplan/forelesningsnotater/forelesning_2_markedseffektivitet_20160830.pdf

<https://folk.universitetetioslo.no/karineny/ECON3610/2008/Forelesning7.pdf>

<http://paraplyen.prototypes.no/paraplyen/arkiv/2012/oktober/rettferdig/>

<https://rethinkeconomics.no/2019/09/15/virkelighetsflukten/>